

schuiving in het parlement. Het kleine voordeel eener liberale regeering boven het groote van klaarheid bij de massa. Compromis, zoo nog niet met het woord, dan toch met de daad, met de linkerzijde. Geven van valsche beloften over een deel der bourgeoisie. Overschatting van de eigen macht om dat deel voort te drijven.

Ziedaar, terstond, uit het begin der praktijk nu al, uit de taktiek vóór, bij en dicht na de verkiezingen van 1905, het beeld van het Revisionisme afgeleid, toen het optrad voor het eerst, in al zijn breedte, niet alleen sporadisch meer zooals vroeger bij schoolvraagstuk of staking, maar in de volheid nu van zijn wezen, in de Nederlandsche arbeidersbeweging. 1)

Wij zullen nu gaan zien, welke gevolgen het had, tot welke daden het ging of het het Socialisme en het Proletariaat verder bracht met die daden en... in één woord wat er wezenlijk terecht kwam van zijn Blijde Verwachtingen.

2. Het Revisionisme tegen de Marxisten

Wij gaan nu de praktijk der Revisionisten beschouwen van 1905 tot 1909.

En parallel zullen wij nu zien loopen twee acties:

Toenadering tot het burgerlijk standpunt aan de eene, afwijking van het sociaaldemokratisch program aan de andere zijde. Of anders uitgedrukt: Toenadering tot de burgerlijke democratie hier. Vervolging van de Marxisten ginds.

Nadat men bij de herstemmingen de brug naar de

heid van den politieken leider der partij worden gevoerd, indien deze daarvoor de journalistieke bekwaamheid en tijd heeft." — Diktatuur dus der Kamerfractie, wier leider Troelstra is. — Ziet men niet dat *persoonlijke politiek* het kenmerk van het Revisionisme is? En is dat „leiden" van één Persoon niet typisch burgerlijk?

Het uitvoeren van dit plan werd onnoodig, omdat men met de Utrechtsche resolutie een voldoende wapen tegen de Marxisten in handen kreeg.

1) Over het Revisionisme in andere deelen der Arbeidersbeweging, de Vakvereniging, de Coöperatie, wordt in deze brochure niet gesproken.

liberalen had geslagen, was de eerste daad tegen de Marxisten — het kongres van Utrecht.

Daar werd, zooals wij beschreven, aan het Marxisme onmogelijk gemaakt zich vrij te uiten. Een muilband was voor deze vijanden *binnen* de partij gereed gemaakt.

De tweede daad was, dat men de Utrechtsche motie tegen de Marxisten ging gebruiken.

Onmiddellijk na het kongres schreef Troelstra, dat, als Gorter het weer zou wagen van toenadering tot de burgerlijke partijen te spreken, „aan deze kritiek nu de angel was uitgetrokken.”

Men had immers de motie! En onverschillig of, wat Gorter nu zou zeggen, waar was of niet, daarover zou niet behoeven gedisputeerd, dat kon in het midden blijven, men kon eenvoudig het Utrechtsche besluit gebruiken tegen hem.

Toen Henriette Roland Holst hare (Marxistische) meening in „Het Volk” gaf over de Fransche Radico-socialisten en deze burgerlijke partijen scherp kritiseerde, brandmerkte de redactie ze als vooropgezet en verblind en ging tegen haar op zulk een wijs te keer, dat zij zich uit de medewerking aan het blad terugtrok. De Marxiste werd veroordeeld, aan de burgerlijke richting werd hulp gegeven. 1)

Toen de vrijzinnig-demokraat en liberale minister Veegens een wetsontwerp tot verzekering der arbeiders tegen ziekte indiende, waarbij o. a. de arbeiders twee

1) Het is vooral uit de geschiedenis van het Fransche Revisionisme, dat de Marxisten de gevolgen der nieuwe taktiek hebben doorgrond. Enkele feiten willen wij hier noemen.

Toen Millerand in het burgerlijk-demokratische ministerie plaats nam, zat hij daar naast den moordenaar der Commune, Gallifet. Dat ministerie liet stakers te Chalons en op Martinique neerschieten. Om het ministerie te sparen moesten de socialistten een enquête daarnaar helpen weigeren. Om het wederom te redden moesten de socialistten toegeven, dat in de Dreyfus zaak niet het volle licht werd gebracht, maar aan de wezenlijke schuldigen amnestie werd gegeven (tegen den wil van Zola, Picquart en Dreyfus zelf). De socialistische minister Millerand sloot verder een verdrag met de Vereenigde Staten, waarin de hooge invoerrechten op levensmiddelen bleven bestaan.

Dit zijn slechts enkele van de feiten, waartoe het samenwerken met de burgerlijke democraten de socialistten in Frankrijk dwong. De geheele revisionistische politiek heeft in Frankrijk tengevolge gehad teleurstelling bij een groot aantal arbeiders en sterke toename van het anarchisme. De lezer, die Duitsch verstaat, zie hierover vooral de

derden van de premie betaalden; de ongevallen, die den arbeider minder dan negen weken werkeloos maken, op de ziekteverzekering werden gebracht; ongetrouwde arbeiders meebetaalden in gezinsverzekering tegen ziekten; en de fabriekskassen tegen ziekte wetmatig onder beheer van patroon en arbeiders werden gesteld; toen juichte de redactie van „Het Volk” dit ontwerp van den liberaal toe, o. a. met de volgende woorden (artikelen in „Het Volk” van October 1906):

„De totaal-indruk der geheele wet is vrij gunstig”; „de agitatie die er over moet worden gevoerd, moet o. i. uitgaan van het standpunt, dat totstandkomen dezer verzekering zeer wenschelijk is” en behoort slechts „bepaalde veranderingen te bedoelen”; terwijl zij het opkomen tegen het bestaan van fabriekskassen — als middelen in handen der patroons tegen de arbeiders — „monnikenwerk” noemde.

Maar toen Van der Goes dit ontwerp afkeurde, een sterke agitatie er tegen aanriep en de redactie van „Het Volk” aanviel o. a. op deze gronden („Het Volk” van 7 December 1906):

„De redactie wekt niet op tot verzet tegen de fabriekskassen, niet tegen de betaling van gezinspremie door de arbeiders, niet tegen het verbloemde verslechteren van de ongevallenwet, althans niet tegen de afwezigheid van waarborgen; niet tegen het belasten ook van de allerarmsten. Wat wij tevergeefs zoeken in haar opstel: het besef, dat door ons van alle sociale maatregelen verlangd moet worden, dat ze den toestand der arbeidende klassen zooveel mogelijk verbeteren. Door kapitalistische regeeringen wordt nooit meer dan het minste aangeboden. De socialistische partij, daartegenover, heeft den plicht te strijden voor het meeste. Doch op grond van deze artikelen, zal, vreezen wij, socialistische propaganda niet kunnen worden gevoerd”.

toen viel eerst het blad een anderen Marxist, die het met Van der Goes eens was, aldus aan:

artikelen van Rosa Luxemburg in de „Neue Zeit” van 1900, 1901 en 1902, waar al de nadeelige gevolgen van het Fransche Revisionisme voor de arbeidersklasse en het luttele voordeel dat zij er door hebben behaald, zeer duidelijk worden beschreven. — Het Fransche Revisionisme, dat de konsekwenties van het naderen tot de burgerlijke democratie heeft getrokken, is het meest leerzame en tegelijk afschrikwekkende voorbeeld van wat deze taktiek brengt.

„Het propagandistische van gestelde eischen gaat verloren als de massa er van moet zeggen, dat zij *volslagen utopie* 1) zijn”

en daarna Troelstra Van der Goes zelf:

„het meningsverschil, dat volgens Van der Goes ook al weer in deze zaak zou bestaan in de Partij, wordt in werkelijkheid slechts gevonden bij een paar partijgenooten, van wie wij nu eenmaal gewend zijn, *dat zij bij voorkeur zoeken naar steile standpunten, die onze partij plaatsen buiten het werkelijk voelen en wenschen der arbeiders in plaats van hare aktie daarin te gronden.*” 1) („Het Volk” van 8 Dec. 1906).

En „Het Volk” keerde zich (22 Dec.) nogmaals aldus tegen hem:

„Men gaat nu den strijd tusschen Marxisme en Revisionisme trachten te brengen op het gebied der praktische voorbeelden. Heel moeilijk is dit niet. Men heeft slechts te zorgen, dat men een andere, wat minder praktische meening over de aan de orde zijnde zaken heeft dan de „revisionistische” redaktie en het „revisionistische” partijbestuur, en Klaar is Kees. Met een samenhang, een betere zaak waardig, sluiten zich dan de Marxisten aanéén, verklaren hun meening voor de Marxistische en die van de anderen voor anti-Marxistisch, en zoo hebben we het meningsverschil in de partij geïllustreerd door een praktisch voorbeeld.

Wij zullen deze manier van doen nu maar terstond signaleeren 1) nu ze voor het eerst duidelijk wordt gevolgd. Bij den 10-urendag is zij mislukt. Reeds voor het vorig Congres hadden de Marxistische leden van het P. B., die de meerderheid vormden, besloten ongunstig te adviseeren in zake de agitatie voor den 10-urendag.”

Zonder de Utrechtsche motie had men zoo niet durven spreken.

Het Revisionisme juichte dus den vrijzinnig-demokratischen minister toe voor zijn fraaie plannen. Maar toen de Marxist de slechtheid van het ontwerp liet zien, en tot agitatie tegen, vervolging van den minister en het liberale kabinet opwekte, toen vervolgde het Revisionisme hem.

En toch had Van der Goes niets anders gedaan dan, volgens het beginselprogramma, de opwekking van het klassebewustzijn stellen vóóraan. En toch had hij

1) Cursiveering van ons.

niets anders gedaan, dan, volgens dat program, gemeend, dat daardoor de hervormingen het snelst en het best komen, doordat er met de verstgaande eischen *druk* wordt uitgeoefend op de bourgeoisie, — en dat die hervormingen niet worden bereikt door *meegaan* met den vrijzinnigen demokraat.

Maar het Revisionisme is juist van het andere gevoelen. Het ziet in het *meegaan* en het compromissen maken en het naderen tot de burgerlijken meer, dan in de propaganda voor het socialisme door onze verstgaande eischen. En daarom vleide het Veegens en vervolgde het Van der Goes, alsof hij een steile bedilzieke kritikus was, die maar opzettelijk kritiseert om te kritiseeren 1).

3. Het Revisionisme vóór de Burgerlijke Democratie a. Het Militarisme

En duidelijk, immer duidelijker, kwam aan den dag wat Revisionistische politiek is en waarheen zij leidt, in het Militarisme.

De vrijzinnige minister Staal wilde een kleine be-

1) Men deed hetzelfde over de Deutsche Marxisten. De ruimte ontbreekt om breedvoerig op het buitenlandsche Revisionisme in te gaan. Maar het Hollandsche maakte de Deutsche Marxisten op dezelfde wijze als Van der Goes verdacht. „Er is in Duitschland bij een deel der partij (bedoeld zijn de Marxisten) een stemming, die zich uit in een verschrikkelijke kritiekzucht.” „Blijkbaar had men weer te doen met een der gevallen waarin het weer was kritiek om de kritiek.” („Het Volk” van 21 Sept. 1907). „Als de andere richting (de Marxistische) iets van meer beteekenis had gewild dan een groote kiffpartij („Het Volk” van 21 Sept. 1907); „....de groote konflikten die de (Deutsche) partijorganisatie als op hare grondvesten doen schudden, moeten blijkbaar immer loopen over zaken waarvoor de massa niets kan voelen.” En als voorbeeld volgt dan: de strijd over Bernsteins boek! („Het Volk” van 22 Sept. 1908). „Dat is over het algemeen in alle landen een karaktertrek van den strijd tusschen „revisionisten” en „radikalen”. „De oneenigheid loopt steeds over zaken die de laatsten meenen dat verboden moeten zijn, terwijl de eersten daar anders over denken. Er is een kern van waarheid in wat Frank, de spreker van Baden zei: „het geldt meestal strijd over een ceremonie, of ook wel over woorden, over zakelijke eischen schier nooit.”

Men ziet, evenals over de Hollandsche geschillen tusschen de twee richtingen stelt men de Deutsche als opzettelijk gezochte, over kleinigheden loopende voor. Geen grondig onderzoek van de zaken zelf, maar verdachtmaking als in de Utrechtsche motie.

zuiniging (van een 150,000 gulden) invoeren door de miliciens, die onder de wapenen moeten blijven (het zoogenaamde blijvend gedeelte), te verminderen.

De kerkelijken waren hiertegen, en konden, als de sociaaldemokraten tegen de begroting van oorlog stemden, of zich onthielden, den minister laten vallen.

De sociaaldemokraten stonden dus voor de keus: of deze bezuiniging niet en een anderen minister van oorlog, of stemmen voor de oorlogsbegroting, althans er niet tegen.

Zij kozen, na vergeefs getracht te hebben door een motie zich uit de moeielijkheid te redden, — het laatste. Zij verklaarden, dat zij zich van stemming over de militaire begroting zouden onthouden 1).

Dit geval is een klaar voorbeeld van wat Revisionisme en Marxisme zijn. Wij zullen er dus iets nader op ingaan.

Wij vermoeden, ja weten, dat er, door de weinige ontwikkeling, die de klassenstrijd in Nederland nog heeft, nog vele, zeer vele arbeiders zijn, die vinden, dat de Revisionisten hier gelijk hadden, en dat het wezenlijk beter is ter wille van een kleine verbetering de principieele propaganda (die in dit geval door het weigeren van de oorlogsbegroting bereikt en zelfs dubbel duidelijk gemaakt wordt) te laten varen.

Want, zegt men, door die bezuiniging kwam er geld vrij voor andere doeleinden, en werd de hatelijke diensttijd althans voor eenigen verminderd.

Dat schijnt aan velen nog een zeer goede rede-neering. En toch is zij valsch, zooals wij nu zullen aantoonen. Hiervoor is het slechts noodig de zaak wat breeder en dieper te beschouwen.

Sinds 1880 ongeveer beheerschen twee groote verschijnselen de politiek van zoo goed als alle Europeesche Staten, ook van Nederland. Twee verschijnselen, waarvan het eene uitgaat van de kapitalistische klasse, het ander van het proletariaat.

1) Door een nieuwe wending der burgerlijke partijen kwam het hiertoe niet. De bereidverklaring tot onthouding van stemmen heeft intusschen, in de politiek, dezelfde beteekenis als de daad zou hebben gehad.

Dat wat van de bourgeoisie uitgaat, heet het Imperialisme, dat van de arbeiders: Socialisme.

Imperialisme beteekent uitbreiding en bevestiging van het rijk — vooral in de koloniën, maar ook, door een stevig leger, binnenslands.

Imperialisme beteekent veroveringspolitiek en ijverzucht tegen andere staten. En het imperialisme is onmogelijk zonder groote oorlogstoerusting, groote staande legers, en vloten, die in staat zijn ver van huis, b. v. in de koloniën te vechten.

Vroeger, toen het kapitalisme der meeste landen nog niet sterk genoeg was om zich buitenslands krachtig uit te breiden, was de bourgeoisie nog niet imperialistisch, en vooral de burgerlijke democratie, de kleinere burgerij, was het niet.

Maar nu het kapitalisme in alle landen — ook in Nederland — al rijker en rijker geworden is, nu er geld te over is en dit zijn belegging zoekt naar buiten, in koloniën waar extra profijten te halen zijn, — nu de onderlinge wedijver der staten om het bezit van koloniën de zwakkere landen (Nederland niet het minst) bedreigt, nu is de geheele bourgeoisie geestdriftig vóór groot leger, groote vloot.

Daar is sinds 1880 nog een reden bijgekomen. Overal staan de drommen, de millioenen proletariërs op (ook in Nederland zijn zij sinds '80 op de been), en nu heeft men ook een leger noodig tegen hen, den binnenlandschen vijand.

En hoezeer de burgerlijke groepen ook met elkaar over andere belangen soms nog mogen verschillen van elkaar, hier vinden allen elkander, van den conservatiefsten tot den radikaalsten bourgeois: Een sterk leger en vloot moeten er zijn. Onder de verschillendste regeeringspartijen zijn in alle landen de oorlogsbegrotingen aldoor toegenomen. Hiervan geeft het volgend staatje het duidelijk bewijs:

De uitgaven bedroegen op de oorlogsbegroting (in afgeronde cijfers):

	van 1896—1897	van 1906—1907
Italië	234.754.000 frs.	286.000.000 frs.
Engeland	453.806.000 „	744.900.000 „
Frankrijk	645.639.000 „	722.713.000 „

Duitschland . . .	799.044.000 frs.	1.076.999.000 frs.
Rusland	7 653 29.000 "	1.047.199.000 "
Japan	164.494.000 "	284 855.000 "
Amerika	214.375.000 "	456.550.000 "
het „demokratische”		
Zwitserland. . . .	79.000.000 "	139.000.000 "

En voor de vloot:

	1896—1897	1906—1907
Engeland	545.615.000 frs.	839.400.000 frs.
Amerika.	154.500.000 "	536.775.000 "
Duitschland . . .	109.302.000 "	333.820.000 "
Frankrijk	255.528.000 "	312.330.000 "
Rusland	150.314.000 "	239.361.000 "
Japan	139.983.000 "	206.205.000 "
Italië	99.366.000 "	139.254.000 "

En in Nederland in 1899:

voor het leger:	in 1909
43.213.000 frs.	54.960.000 frs.
voor de vloot:	
31.827.000 frs.	38.870.000 "

Zooals gezegd, aan die vermeerdering hebben alle partijen meegedaan, ook de burgerlijke democraten.

Maar waarom is nu de sociaaldemokratie de principiele tegenstander van deze politiek van militarisme en imperialisme?

Omdat deze politiek den weg der hervormingen naar het socialisme afsnijdt, omdat militarisme en imperialisme tegenhouden al wat ons brengen moet naar het socialisme, omdat zij samen reactie zijn.

Sinds jaren komt er geen voortgang in de arbeidswetgeving. Toen het industrieel- en bankkapitaal de maatschappij nog niet geheel en al beheerschte en het imperialisme nog niet sterk was, toen de kleine burgers, de intellektueelen en de boeren nog vijandig stonden tegenover het kapitaal, toen kwam er nog verbetering voor de arbeiders nu en dan. Dat kunnen wij het best zien aan de wettelijke verkorting van den arbeidstijd, dien graadmeter van sociale hervorming.

Engeland kreeg den 10-urendag voor vrouwen al in 1847. Zwitserland den 11-urendag, ook voor mannen; in 1877, Oostenrijk in 1885. Duitschland in 1891, Frankrijk in 1892 den 11-urigen arbeidsdag voor vrouwen. Onlangs kwam de 10-urendag voor vrouwen in Duitschland. Voor mannen niets.

Die beste aller hervormingen, de verkorting van den arbeidstijd, staat dus sinds jaren en jaren zoo goed als stil. 1)

En ook de andere sociale hervormingen staan stil of gaan nauwelijks vooruit!

Daarvan dragen het imperialisme en het militarisme de groote schuld. En geen hervormingen beteekent geen grooten stap naar het socialisme, dat immers alleen door een proletariaat, dat niet afgebeeld, niet een weerlooze prooi van ziekte, ouderdom en werkeloosheid is, kan worden bereikt.

Stemmen tegen alle begrootingen van oorlog en marine beteekent dus stemmen voor hervormingen en voor het socialisme. Wij spreken er hier nog niet eens over, dat het ook beteekent stemmen tegen de nationalistische ophitsing der volken tegen elkander.

De sociaaldemokraten dus, die niet stemmen tegen een oorlogsbegrooting, laten die propaganda voor hun beginsel: hervormingen en socialisme, varen. Zij stemmen in (zij het dan ook om andere redenen dan de bourgeoisie) met die politiek, die een van de redenen is, waarom de arbeidersklasse niet boven komen kan.

En nu zegge men niet: ja maar dat kleine voordeel! Noch: het is slechts voor éénmaal, om de bijzondere politieke verhouding van het oogenblik.

Want het is juist het streven der bourgeoisie, en het allermeeest van hen die zich democraten noemen, om u met die kleine voordeelen weg te lokken van uw pad. Hun leuzen, en hun politieke verhoudingen, hun kleine verschillen zijn er, in onzen tijd, al meer en meer voor, om u te beletten tot eenheid te komen, arbeiders! De één is een ietsje „beter” (ach hoe weinig!) in het militarisme, — daarmee vangt hij de domme „vooruitstrevende” arbeiders voor zich; de andere wat „beter” voor de godsdienstige school, dáár pakt hij de christelijke proletariers mee; — en

1) Maar de prijzen der levensbehoeften stegen in de laatste 10 jaar sneller dan het loon, en de crisissen namen in de laatste 20 jaar in veelvuldigheid en duur sterk toe. En de trusts, de syndikaten, de kartels en de patroonsverbonden, d. w. z. de machten die de arbeiders neerhouden, groeiden ook enorm!

zoo scheuren zij samen vaneen, wat, bijeen, hen allen te samen verpletteren kon!

Als gij dus aan dit eene toegeeft, — (het is waar, de eerste stap lijkt gewoonlijk onschuldig) — als gij vandaag voor de geloovige bourgeoisie in haar schoolkwestie, morgen voor de vrijzinnigen in hun iets „beter” militarisme wijkt, dan doet gij juist wat zij allen te samen willen.

Want overmorgen is er weer een nieuwe val opgezet om u te vangen, en overovermorgen weer een. En dan moet ge, want ge hebt u eenmaal aan die „betere” partij gebonden, toegeven en met hen mee. En dan zijt gij binnenkort datgene wat uw eenige kracht is: uw beginsel, waarmee gij het proletariaat oproept en om u heen verzamelt, *kwijt*.

En weet ge wat dan het gevolg is? *Dan vreest men u niet meer, noch u, noch uw vroeger zoo zeker wassende kracht.* En dan — het was u immers ook om hervormingen te doen? — dan komen er ook geen hervormingen meer, omdat men uw kracht niet meer vreest.

En zoo hebt ge dan en uw beginsel, uw socialisme, en uw verbeteringen in deze maatschappij, verloren. En dat kleine voordeel-voor-het-oogenblik, dat ge zocht, het blijkt achteraf uw grootste ongeluk, misschien, voor een tijd, uw ondergang.

Daarom zijn de Marxisten er voor, dat de arbeidersklasse door haar vertegenwoordigers tegen het militarisme der bourgeoisie altijd een trotsch: „Neen”, laat hooren.

Maar de Revisionisten in Nederland waren, zooals wij zagen, toen zij eenmaal het Marxisme hadden neergeslagen en tot de (linksche)-bourgeoisie den stap hadden gedaan, bereid om ook op dit punt het beginsel te laten varen en een sommetje geld, vrijstelling van dienst voor eenige soldaten, en steun aan een burgerlijke partij te stellen boven dat wat het blijvende voordeel brengt.

Zoo ziet men wat het „meegaan” al dadelijk geeft.

Met die ééne verklaring, dat zij, om den (linkschen) minister te houden, en die kleine verbetering te krijgen,

bereid waren niet tegen de begroting te stemmen, toonde het Hollandsche Revisionisme zijn waren aard.

Wie hier toegeeft aan de bourgeoisie, die is tot alles bereid.

Want als men dit voor een burgerlijke linkerzijde, met een zoo kleine en zwakke democratische minderheid, om een zoo klein voordeeltje, doet, wat zal men dan doen als er eens een „Burgerlijke Democratie” tegenover „Burgerlijk Conservatisme” kwam!

b. Het Marxistisch program

Het spreekt vanzelf, dat, nu de toenadering tot de linkerzijde feitelijk had plaats gehad, en door de wijze, waarop de ziekteverzekering van Veegens ontvangen en de principieele taktiek bij het militarisme verloochend was, bevestigd was geworden, — het spreekt vanzelf, dat nu ook het Marxistisch program der sociaal-democratie niet onaangetast kon blijven.

Reeds herhaalde malen hadden de leiders der Revisionisten (Troelstra, Schaper, Vliegen) het partij-program, dat in hoofdzaak gelijk is aan het Erfurter program, op bepaalde gewichtige punten als onbruikbaar en verouderd verloochend. Met name op het punt van de „Verelendung” der arbeidersklasse, de toeneming der crisissen en hare regelmatigheid, etc.

Het revisionistisch partijbestuur benoemde een commissie tot herziening van het program 1), en door de revisionistische leden diër commissie werd een schrijven gepubliceerd, waarin zij hun bezwaren tegen het oude program bloot legden. Door enkele leden werden zoodanige bezwaren tegen het program geopperd, dat, werd daaraan tegemoet gekomen, de commissie een geheel nieuwe formuleering zou moeten voorstellen.

Wij laten enkele der bezwaren hier volgen om den lezer een denkbeeld te geven van de verwarring en

1) Revisie beteekent herziening. De Revisionisten wilden door een commissie het program laten herzien, en die herziening betrof ook, zooals men ziet, hoofdzaken. Maar toch was het door de Utrechtsche resolutie aan de Marxisten verboden de Revisionisten Revisionisten te noemen. Hieraan ziet men, dat die resolutie slechts een stok was, dien men bij de hand wilde hebben om de critici tot zwijgen te brengen.

onzekerheid, die onder de Revisionisten ten opzichte der theorie bestaan:

„In het program komt, zoo werd opgemerkt, de voor het proletariaat gunstige tendenz der proletarische aktie, door Marx en Engels erkend, niet voldoende tot zijn recht. Dat de werkeloosheid toeneemt, gelijk het program verklaart, werd onbewezen geacht, terwijl omtrent de crisissen de formuleering van het program niet genoeg ruimte laat voor de mogelijkheid, dat de organisatie der produktie door trusts enz. de crisissen kan doen verminderen....

Ook wat de vermogensbeweging betreft, werd niet houdbaar geacht de verzekering, dat de arbeidsmiddelen in handen van een steeds kleiner wordend aantal personen komen, maar moest, naar men meende, alleen van een relatieve afname der bezitters worden gesproken....

Dat de armoede der niet-bezitters toeneemt, werd in ieder geval onjuist geoordeeld, afgezien van de vraag of het al dan niet gewenscht is een relatief afnemenden proletarischen levensstandaard te aanvaarden....

Het historisch beeld der ekonomische ontwikkeling werd verward genoemd; het houdt niet voldoende rekening met het ongebreidelde kapitalisme en het kapitalisme waarin de proletarische aktie als tegentendenz werkt....

Voorts werd opgemerkt, dat in het program verscheidene overdreven en dus niet houdbare uitdrukkingen voorkomen. Zoo wordt gezegd dat de arbeidsmiddelen in handen van „enkele” personen zijn, en dat er een klasse is die van „alle” bezit ontbloot en totaal afhankelijk van de bezittende is....

Voorts werd de meening geuit, dat in het program moest uitkomen, hoe bij de groepeerings in den klassenstrijd wel voornamelijk het belang den doorslag geeft, maar toch ook meerderen, tegen hun klasse- en persoonlijk belang in, de zijde der arbeiders kiezen....

Nog werd de wenschelijkheid uitgesproken van eene verklaring dat het lidmaatschap der partij wel aan het politiek-ekonomisch stelsel van Marx, maar niet aan zijn wijsgeerige denkbeelden bindt....

Eindelijk was er een element in de kommissie, dat nu reeds voor zich zelve tot de konklusie gekomen was, dat schier de geheele gedachtengang van het program onjuist is, hoewel het van een juist uitgangspunt tot een juiste konklusie komt.”

Wij kunnen hier natuurlijk niet al die revisionistische meeningen gaan bestrijden, daartoe hebben wij geen ruimte en dient dit boekje ook niet. Genoeg zij het te vermelden, dat menig bezwaar, dat hier zoo gewichtig staat, door de Marxisten al lang is weerlegd, opgeheven, of opgehelderd. Over de krisissen komen wij

zelf nog te spreken. Maar wij willen op één ding wijzen: Het grootste deel der bezwaren door de Revisionisten hier geopperd, zijn... de bezwaren van... Treub.

Terecht, zeer terecht, neemt men Veegens' ziekte-verzekering aan. Terecht, zeer terecht wil men Staal niet laten vallen om toch maar niet van dien vrijzinnige te worden gescheiden. Terecht, zeer terecht vervolgt men de Marxisten en brengt hen tot zwijgen. Want... men is het in de theorie met de vrijzinnigen voor een goed deel eens! Dan moet men ook wel met hen handelen.

Maar wij zouden de arbeiders toch willen aanraden: Onderzoekt eerst zelf goed, voor gij met deze socialistische Treubs meegaat. Onderzoekt uwe omgeving zelf eerst goed, kijkt goed rond u en leest en denkt veel. En dan, wat denkt ge zelf van die krisissen, van die „niet-verelendung" der arbeidende klasse als geheel, van de werkeloosheid, van de verscherping van den klassenstrijd, van de wijsgeerige denkbeelden van het socialisme over geloof, ongeloof, goed en kwaad enz. Gelooft *gij* wel, dat de maatschappij voor de arbeidersklasse als geheel langzamerhand beter wordt, dat de krisissen verminderen, de werkeloosheid minder erg wordt, dat wij zoo geleidelijkjes aan, met de hulp der burgerlijke democratie, in het socialisme zullen komen? Onderzoekt eens goed. Zult gij wel met die socialistische Treubs meegaan? — Ik geloof, als gij goed nagedacht hebt, van niet.

Maar in elk geval: laat dit u een waarschuwing tot voorzichtigheid zijn; de bezwaren der Revisionisten gelijken als een druppel water den anderen, op die van Treub tegen Marx' leer en het oude Marxistisch program. Onderzoekt die bezwaren in de geschriften van ons, Marxisten, tegen Treub. Onderzoekt de tactiek der Revisionisten, of zij misschien ook, gelijk die van Treub, afleidt van het socialisme naar verburgerlijking!

Een dergelijk beeld van onzekerheid en verwarring omtrent de grondslagen onzer beweging gaf het revisionistisch rapport.

En de leider der Revisionisten sprak eenigen tijd daarna over het program eene meening uit, die wij, tot nadere illustratie van onze schets, hier ook moeten vermelden.

Truelstra schreef („Het Volk" van 7 Januari 1909):

„Het program kan zijn of orthodox-marxistisch, of reformistisch, of een compromis tusschen beide. Welke van deze drie het zal zijn, dat hangt af van de samenstelling, het bedoelen, het streven der Partij. Eerst als deze beslist, beide richtingen ook verder te kunnen omvatten, is een compromis-program noodig. Lukt dit niet, treden de orthodox-marxistische elementen uit de Partij, zoodat haar verder een strijd met dezen wacht, zoo dient haar program de theoretische gegevens tegen die richting te bevatten, dient het dus reformistisch of revisionistisch te zijn.

Over den aard van het Revisionisme of Reformisme ontvangt men hier, uit deze woorden, inlichting, die zelfs den aan veel gewende verstomd doet staan.

Tot nu toe meenden wij, dat men eerst, naar zijn diepste overtuiging en weten, een program maakt, — en dan eerst vraagt: wie wil er zich op dit program met mij vereenigen? Zoo komt, dachten wij, eene partij tot stand.

Maar, bij de Revisionisten is het blijkbaar andersom. Hier ziet men eerst rond en telt de hoofden. Wat, Marxisten?, dan een Marxistisch program. Revisionisten?, dan reformistisch. Blijven zij bijeen, dan geven zij den een in dit, den ander in dat programpunt toe.

Dit is wel het hoogste van opportunisme wat wij ooit bereikt zagen. Terecht draagt blijkbaar het Revisionisme ook dien naam. Niet de partij naar de meening, maar de meening naar de partij. Geen beginsel, maar de gelegenheid beslist het al.

Maar is ook dit niet een waarschuwing voor den arbeider om met het Revisionisme niet te gaan? Geloofst men, dat het socialisme door de gelegenheid, door de opportuniteit, door het toeval zal komen?

c. De Wet op het Arbeidskontrakt

Het karakter van de liberale regeering kwam al dadelijk daarin uit, dat het eerste, wat zij aan de orde stelde, de wet tot regeling van het Arbeidskontrakt

was. Zulk een regeling was een geliefkoosd plan van alle regeeringen, en van alle, ook de meest vooruitstrevende, burgerlijke partijen geweest. De vrijzinnig-demokraat Drucker had er al vroeger een ontworpen; de christelijke minister Loeff had daarnaar een ontwerp ingediend, en het vrijzinnige ministerie zette het werk voort. Dat is uit de natuur van zulk een wet zeer begrijpelijk.

Alle burgerlijke partijen streven er naar de arbeidersbeweging niet op te laten komen of sterk te laten worden. Maar de arbeiders worden in de beweging gedreven door hun armoede, hun ellende, door de persoonlijke onderdrukking, de onrechtvaardigheden, de vernederingen, die ze van de patroons moeten ondergaan. Daarom moet de taktiek van dat deel der bourgeoisie, die de arbeiders door slimheid van den klassenstrijd af wil houden, daarin bestaan, dat ze hun *persoonlijk* kleine voordeelen geven, en tegelijk de *arbeidersbeweging* belemmeren. De arbeidersbeweging vreezen zij; ze ruw neerslaan wekt verzet; daarom is de beste taktiek, de beweging te verzwakken door bepalingen, die aan de arbeiders persoonlijk wat voordeel geven.

Op dien gedachtengang berustte het wetsontwerp op het Arbeidskontrakt. De arbeider lijdt persoonlijk onder de rechteloosheid, waarin hem de economische overmacht van den patroon brengt. Wettelijk en rechtelijk geldt hij als gelijkgerechtigd warenbezitter, die aan den patroon zijn arbeidskracht voor loon verkoopt; dat is de basis van de burgerlijke maatschappij. In werkelijkheid wordt hij evenwel door deze wettelijke en rechtelijke gelijkheid tot een slaaf van den patroon; de vrees, ontslagen te worden en honger te moeten lijden, bewerkt, dat hij inderdaad niet als gelijke kontraktant, maar als „economisch zwakke” tegenover den patroon staat. Wordt hij met boeten bestraft, als hij iets niet naar den zin van den patroon doet, of moet hij tot zijn schade in bepaalde winkels koopen, hij is machteloos zich daartegen te verzetten. Wordt hij ziek, dan kan hij eenvoudig de straat opgestuurd worden. Een wet tot regeling van het Arbeidskontrakt stelde de arbeiders in uitzicht, dien regelloozen willekeur,

waaronder ze persoonlijk leden, te verminderen. Maar tegelijk zouden ze daarbij in hun vrijheid, door staking in verzet te komen, belemmerd worden.

Door de vorm van de wet, door het beginsel, waarop ze berustte, *de inschakeling in het burgerlijk wetboek*, werd een onverbrekelijk verband gelegd tusschen die beide dingen; persoonlijk voordeel voor den arbeider en belemmering van de arbeidersbeweging. De regeling van het arbeidskontrakt als onderdeel van het burgerlijk wetboek *brengt van zelf een gelijke behandeling der beide partijen, patroon en arbeider, die in der daad niet gelijk zijn*, mee. Vaster positie van den arbeider tegen plotseling ontslag bracht vanzelf mee: vaster positie van den patroon tegen plotselinge staking. Aanspraak van den arbeider op schadevergoeding bij plotseling ontslag bracht vanzelf mee: aanspraak van den patroon op schadevergoeding bij plotselinge staking. En om aan hem, den patroon, bij deze aanspraak vat op de beurs van den arbeider te geven, werd hem het recht gegeven *staangeld* van het loon in te houden.

Welke houding moesten de strijdende arbeiders ten opzichte van zulk een wetsontwerp aannemen? Natuurlijk een beslist afwijzende. Persoonlijke voordeelen kunnen niet tegen het nadeel van een belemmering van den strijd, een vermindering van de vrijheid van beweging opwegen. Hierin komt scherp de vijandige tegenstelling uit, de diepe kloof, die de sociaaldemokraten van de vrijzinnig-demokraten scheidt; de laatsten zouden het liefst den zelfstandigen klassebewusten strijd der arbeiders overbodig maken; zij probeeren daarom de arbeiders door kleine persoonlijke voordeelen om te koopen en van hun strijd af te houden; de sociaaldemokraten willen vóór alles de mogelijkheid voor de arbeidersklasse, door strijd voordeelen te veroveren en haar macht te vergrooten. Daarvandaan komt het, dat de vrijzinnig-demokraat Drucker de vader, en zijn partijgenooten de verdedigers van een wettelijke regeling van het arbeidskontrakt zijn; terwijl van den kant der strijdende arbeiders nooit om zulk een regeling is gevraagd, daar zij het gevaarlijke er van begripen. Zij moesten daarom tegen zulk een wet, op zulk een grondslag, principieel atwijzend staan, haar

tot stand komen trachten te verhinderen. Wat natuurlijk niet weg nam, dat ze ook de waarde van persoonlijke voordeelen, die aan de arbeiders daarin aangeboden werden, aan den tand voelden en op hun gebrekkingheid wezen.

Op dit standpunt hadden zich de vakvereenigingen gesteld, die met de S. D. A. P. het agitatie-komitee vormden. Principeele afwijzing op den onmiddellijken grond van de belemmering van den vakstrijd, op den dieperen grond van den principieel verkeerden grondslag, de inschakeling in het burgerlijk wetboek.

Natuurlijk waren er meer punten van kritiek. Wij laten hierbij natuurlijk het eerste ontwerp-Loeff rusten, dat zulke monsterachtige, onmogelijke bepalingen bevatte, dat ook de christelijke arbeiders, dat zelfs het Kamerlid Talma, lid van de regeeringspartij, ze onaannemelijk verklaarde (in een vergadering te Rotterdam 1 Nov. 1904). Wij hebben hier alleen met het tweede ontwerp-Loeff te maken. Hoe zagen daarin de voordeelen voor de arbeiders er uit, hoe de benadeeling van hun strijd?

De voordeelen: 1°. Verbod van gedwongen winkelen. Maar deze wordt nooit in het arbeidscontract opgelegd; zij is een stilzwijgend gebod, waar bij niet-nakoming ontslag op staat. De gedwongen winkelen is alleen met de strafwet, niet met de burgerlijke rechtsvordering te treffen. Zij werd dus met deze wet niet, althans niet afdoende, getroffen.

2°. Verplichting van den patroon tot uitbetaling van het loon bij ziekte, gedurende den opzeggings-termijn (meestal een week). Maar dit is geen dwingend recht; er mag in het contract van afgeweken worden.

3°. Uitbetaling van loon bij stilstand van het werk buiten schuld van den arbeider. Dit is evenmin dwingend recht, dus verbetert eigenlijk niets.

4°. De arbeider kan niet plotseling ontslagen worden, anders heeft hij recht op schadevergoeding. Dit is dikwijls een verbetering van zijn persoonlijke positie. Maar ook vóór deze wet is den arbeider bij plotseling ontslag dikwijls door den rechter een schadevergoeding toegekend. En zij berust op hetzelfde artikel over den opzeggingstermijn, dat den vakstrijd belemmert.

Daartegenover staan als nadeelen voor de arbeiders persoonlijk:

1°. Alle geschillen over arbeidsovereenkomst worden door den *kantonrechter* berecht, in plaats van door leeken-scheidsgerechten uit arbeiders en patroons bestaande. Het eenige voordeel tegenover den geldenden toestand bestond daarin, dat arbeiders, die minder dan f 5 per dag verdienden, kosteloos konden procederen.

2°. Het boeten heffen wordt gesanctioneerd, en den patroon veroorloofd een bepaald deel van het loon als boete te heffen.

3°. De persoonlijke bewegingsvrijheid van den arbeider, van wien vroeger, als hij ineens weg liep, niets te halen was, wordt geringer, nu door de bepaling over het staangeld wel wat van hem te halen is.

De belemmering voor den vakstrijd lag in de *bepalingen over den opzegtermijn, de schadevergoeding en het staangeld*.

Daarmee werden plotselinge stakingen, die in het tegenwoordig stadium van den strijd dikwijls noodzakelijk zijn, onmogelijk, althans zeer moeilijk gemaakt. Groote sterke vakbonden worden in hun strijd reeds door een verplichten opzeggingstermijn buitengewoon belemmerd. Maar nog veel meer geldt dat voor de massa der arbeiders, die nog niet zoo sterk vereenigd zijn en voor wie een plotselinge staking vaak het eenige middel is, om tot verbetering van hun positie en een begin van stelselmatigen strijd te komen; deze worden door een verplichten opzeggingstermijn eenvoudig aan de ketting gelegd. De opzegtermijn zou als regel gelijk aan de uitbetalingstermijn zijn, maar kon bij contract langer, zelfs tot zes maanden gemaakt worden. Daardoor was een gelijktijdig neerleggen van het werk met inachtneming van den opzeggingstermijn feitelijk onmogelijk gemaakt. Die verlenging werd er bij de behandeling uitgelicht. Legt een arbeider het werk neer, zonder zich aan den termijn te houden, zoo mag de patroon dit als een dringende reden tot verbreking der dienstbetrekking beschouwen, die hem recht op schadevergoeding geeft. Dat deze bepaling geen dwingend recht is, dat de patroon door de wet niet *gedwongen* wordt, deze bepaling in zijn contract

met zijn arbeiders te zetten, beteekent hier niet veel, omdat alleen een uiterst sterke vakbond hem daarvan af zal kunnen houden. De schadevergoeding haalt hij uit het staangeld, dat hij gerechtigd is, in de eerste weken telkens $\frac{1}{5}$ van het loon, af te houden, tot een bepaald bedrag.

Zoo zag het tweede ontwerp-Loeff, dat in Januari 1905 verscheen, er uit. Het agitatiekomitee, de vertegenwoordigers der vakverenigingen en der S.D. A. P., hoezeer ook voldaan over den val der ergerlijkste en onhoudbaarste bepalingen uit het eerste ontwerp, begrepen, dat dezelfde principieele strijd en dezelfde afwijzende houding moesten worden volgehouden.

Spiekman schreef als lid van het komitee:

„Elke wet, die de loonarbeiders een deel van hun bewegingsvrijheid ontnemt en dus de industriele actie verzwakt, moet voor ons onaannemelijk zijn, zelfs al zouden er andere voordeelen tegenover staan. En hier staan er zoo bitter weinig goede dingen tegenover, en die er zijn, beteekenen in de praktijk zoo weinig, dat hier ten slotte m. i. de keuze niet moeilijk kan zijn.”

Anders de kamerfractie. Eerst was het alleen Schaper, die dadelijk als zijn meening te kennen gaf, dat voor een principieele, felle, onverzoenlijke oppositie nu geen plaats meer was. Naderhand, na den val van het klerikale en het optreden van het liberale ministerie, voegde Troelstra zich bij hem, wat echter eerst in Maart 1906 voor den dag kwam en toen tot het bekende konflikt aanleiding gaf.

De revisionistische kamerleden zagen het ontwerp met heel andere oogen aan, dan de vertegenwoordigers der vakbeweging. Zij zagen daarin niet in de eerste plaats een aanslag op de arbeidersbeweging, die met enkele persoonlijke verbeteringen aan de onbewuste arbeiders smakelijk gemaakt moest worden, een aanslag waartegen zij zich dus principieel moesten verzetten, maar ze zagen daarin een gewone sociale hervorming, waarin goede en ook slechte bepalingen voorkwamen, waarbij het van de verhouding tusschen de goede en de slechte bepalingen af zou hangen, of ze ten slotte voor of tegen zouden stemmen. Schaper schreef in de „Volksstrijd” van 11 Januari 1905:

„De groote steen des aanstoots is verdwenen”.... „Nog staan er minder goede dingen in het wetsontwerp, maar *voorwerp van felle oppositie* kan het nu niet meer zijn, en de soc. dem. Kamerleden zullen nu rustig kunnen overwegen, hoe ze ten slotte zullen stemmen.”

En Troelstra schreef in zijn brochure „In zake partijleiding”:

„Het ware nu de tijd geweest, de reeds behaalde *overwinning* der agitatie te boeken. Maar dit kon men niet doen, als men tegelijkertijd het gansche ontwerp principieel bleef verwerpen. Men kon wijzen op de belemmering tegen de vakbeweging, die in 't ontwerp, hoewel sterk verminderd, was overgebleven; men had op de verwijdering daarvan alle aktie moeten richten; men had het verder aan de Kamerfractie moeten overlaten, bij de eindstemming te beslissen, in hoever het kwaad in het ontwerp het goed overtrof om daarnaar haar stem te bepalen.”

Hierin komt duidelijk voor den dag, dat de revisionistische kamerleden het karakter dezer „hervorming” in het geheel niet doorzagen, door hunne illusies over de hervormingsgezindheid der vooruitstrevende burgerlijke partijen misleid werden en in hun streven „praktische hervormingsarbeid” te verrichten, met het spontane klassebewustzijn der vakarbeiders in tegenspraak kwamen.

Dit bleek, toen, na den val van het Kuyper-ministerie, — waarmee de meesten ook dit „dwangcontract” begraven meenden, — het vooruitstrevend liberale ministerie het eerst in 1906 het arbeidscontract aan de orde stelde. De kamerfractie liet dadelijk, terwijl de burgerlijke sprekers (Drucker, Van Nispen) een fellen aanval op de „kwaadaardige” agitatie van het komitee deden, deze agitatie in den steek. Schaper zei 8 Maart:

„Daarom heb ik er nooit aan willen meedoen om ter wille van de een of andere onderscheiding van juridischen aard zonder meer het ontwerp af te breken.... Kan men van die half ontwikkelde arbeiders, zonder juridisch en parlementair inzicht, die den ganschen dag werken, vergen, dat zij inzien, dat een ernstige fout juridisch misschien zoo erg niet is bedoeld en wel in orde zal komen?”

Hij verontschuldigde dus de agitatie, in plaats van haar standpunt te verdedigen.